

« zurück blättern vor »

GIEŁDA subst. f., ab 1564; auch *galda*, *gelda*, *gielda*. 1) 'Handelsorganisation oder Vereinigung von Kaufleuten; Ort, an dem Handels- und Finanztransaktionen durchgeführt werden; gegenwärtig: Börse; auch übertr.' – 'organizacja handlowa lub stowarzyszenie kupców; miejsce przeprowadzania handlowych i finansowych transakcji; obecnie instytucja publiczna, w której dokonuje się kupna i sprzedaży papierów wartościowych; też przen.': (1564) 1597 BielKron 442, SPXVI *Działo sie to w domu pospolitym / który zowią Giełdą / w Toruniu*. ○ (1611) 1767 Krom. 677, L *W Toruniu, w domu pospolitym, co giełdą zowiemy, pokóy z Krzyżakami obwołano*. ○ 1745–1746 ChmAteny II 248, SP17 *Ná Rátufzu ieft Gelda vulgó Burfa mieyfce s Chadzki y konferencyi Kupcow*. ○ 1793 S. Grodz.2 113, L *U nas tedy konfraternie kupieckie giełdami pospolicie zowią*. ○ 1870 Tyg.Illustr. 129, DOR *Pogłoski o pogorszeniu się zdrowia cesarza Napoleona uporczywie krążyły po wszystkich giełdach europejskich i wptynęły nawet na niżenie kursu papierów publicznych*. ○ (1898) 1948–1951 Orzesz. Iskry 24, DOR *Jako akcjonariusz i urzędnik kilku banków, częstym był gościem giełdy*. ○ (†1912) 1948–1952 Prus Now. III 139, DOR *Znakomite przymioty [...] rzadko notują się na naszej giełdzie spotecznej*. ○ (1916) 1948 Żer.Nawr. 87, DOR *Życie Nienaskiego przeistoczyło się na podróż kolejami i w metro do wielkich fabryk, warsztatów, zakładów, pracowni, biur, kantorów, do giełdy pracy i mieszkań przeróżnych kierowników, inżynierów, patronów*. ○ 1953 Film 24, DOR *Film uzyskał doskonałą krytykę i na tzw. giełdzie filmowej znalazł się na I miejscu*. ○ 1953 Krzyż.J.Lit. 534, DOR *W Warszawie [w początkach XIX w.] (...) powstało coś w rodzaju giełdy literackiej, decydującej o stawie i uznaniu pisarzy, którzy umieli pozyskać względy literatów stołecznych wydających patenty na nieśmiertelność*. ○ 1953 Krzyw.I.Siew. 85, DOR *Udawalo mu się dokonać co pewien czas na giełdzie szczęśliwej operacji finansowej*. – (SŁA), SPXVI, CN, TR, L, SWIL, SW, LSP, DOR. 2) 'Wirtshaus; Gelage' – 'karczma; hulanka': 1604 Jurk.Trag. 62 *Nálej, rozlej, niech sie sypie Ná krasnego páná stypie. Nászác to też spásna giełdá, Gdy pástugá páná šjedlá*. ○ (1611) 1767 Krom. 648, L *Teraz dwory pańskie są wszeteczństwa i wszelakiéy niepobożności sromotnemi giełdami*. ○ (vor 1673) 1930 Oble. 426 *Dom to tu Boży, nie giełda, łotrowie!* ○ [LBel.] 1781 Zabł.Zab. 38, L *Nie uczęszczay na giełdę, lepiéy pilnuy domu*. – CN, TR, L, SWIL, SW (m. u.), LSP (sp.). 3) 'Menge, Ansammlung' – 'duża ilość, zbiorowisko, tłok': 1765–1784 Mon. 592, L *Ciało starego ieft stekiem zgnilizny, a umysł giełdą frasunków*. ○ 1765–1784 Mon. 153, L *Myśl dobra chorem bożym, myśl zła giełdą szatańską*. ○ 1772–1783 Nar.Tac.2 263, L *Niemasz się czego lękać brzmiający téy*

a gnuśnéy barbarzynców giełdy. ◊ [LBel.] 1781–1782 Pilch.Sen.List.2 386, L
Nie iedna, ale cała giełda namiętności. – L, SWIL, SW (m.u.). ◊ **Var:** *galda*
subst. f. – L, SWIL (nieuż.), SW (stp.); *gelda* subst. f., [hapax] 1745–1746
ChmAteny II 248, SP17; *giełda* subst. f. – TR; *giełda* subst. f., (1611) 1767
Krom. 677, L – (SŁA), SPXVI, CN, L, SWIL, SW, LSP. ◊ **Etym:** frühnhd.
Gelde subst. f. (m. n.), ‘städtische Berufsvereinigung im Mittelalter’, GRI,
nur für Inh. 1, 3. ◊ **Hom:** ↑*gielt.* ◊ **Komp:** *czarnogieldziarz* subst. m.,
‘Spekulant an einer illegalen Börse’, bel. seit 1953, DOR, zuerst geb. DOR;
giełdomania subst. f., ‘Sucht, an der Börse zu spekulieren’, bel. seit 1926,
DOR, zuerst geb. DOR. ◊ **Der:** *giełdziany* adj., zuerst geb. L; *giełdowy* adj.,
1825 GKr 874, NOWO, zuerst geb. SWIL; *giełdownik* subst. m., 1844 Bibl.
Warsz. IV s.275, WIECZ *Ponieważ giełdownicy, bogaci, ergo boją się.* ◊
[LBel.] 1894 Mucha nr 39 s.5, WIECZ *Rada dla “giełdowników”.* Zuerst geb.
Sw, nur für Inh. 1; *giełdowiec* subst. m., ‘= *giełdziarz*’, 1859 Siem.L.Rys.II
111, DOR, zuerst geb. Sw, nur für Inh. 1; *giełdownicz* subst. m., 1873 Kur.
Świąt. nr 51 s.2, WIECZ, zuerst geb. Sw, nur für Inh. 1; *giełdzista* subst.
m., ‘= *giełdziarz*’, 1876 Mucha nr 27 s.3, WIECZ, zuerst geb. Sw, nur für
Inh. 1; *giełdziarz* subst. m., ‘Spekulant an der Börse’, 1896 Sewer Zyzma 3,
DOR, zuerst geb. Sw, nur für Inh. 1. ♦ Das Wort *gelde* / *gilde* ist
ursprünglich niederdeutsch und bezeichnet eine geistliche Körperschaft
(GRIMM); der Geltungsbereich entspricht demjenigen der Hanse (Toruń /
Thorn war Mitglied der Hanse). Die Belege von 1597 und 1611 scheinen
sich auf den gleichen Ort zu beziehen: dt. *Gildehalle* (GRIMM), poln. *dom*
pospolity = ‘gemeinschaftliches Haus’.

« zurück blättern vor »